

DET KONGE OG REGJERING IKKE VISSTE

Statsstipendiat i historie, Sverre Hartmann, har skrevet denne meget oppsiktsvekkende artikkelen for Aktuell.

20.—22. 8. 40 at det skulle gjøres et forsøk på å få anledning til å opprettholde et visst mobiliseringsberedskap for 6. divisjon, om mulig også på å få overta Grensevaktene i Øst-Finnmark etter samme prinsipp som i juni. Videre ble det bestemt at det skulle søkes opprettet et norsk tråleroppsyn. Men det ble bestemt at denne sak skulle tas opp av Nord-Norges administrasjon overfor de lokale tyske myndigheter.» Denne beslutning ble selvfølgelig truffet etter at Rådets formann ikke hadde hatt hell med seg i sitt personlige fremstøt overfor dr. Dellbrügge.

Major Lindbäck-Larsen utarbeidet så, i følge sin egen skriftlige framstilling til Innenriksdepartementet, et P.M. av 3. september om de retningslinjer som tenktes fulgt i arbeidet. Majoren hadde av fylkesmannen fått lov til å bli etter i Oslo noen dager for å feire studentjubileet, og fikk dermed anledning til personlig å levere eksemplarer av dette P.M. til Hærens sivile administrasjon og til Justisdepartementet. Endelig utarbeidet majoren et P.M. til bruk ved innledningen av forhandlingene med de tyske myndigheter, et P.M. som ble forelagt fylkesmann Gabrielsen til godkjenning, og senere levert general Dietl under en konferanse med denne i hovedkvarteret i Kaafjord i Alta. Herom senere.

Det er således på det rene, både at Administrasjonsrådets formann tok saken opp direkte med Terbovens nærmeste medarbeider, og at Nord-Norges administrasjon fikk underhåndstillatelse til å ta opp spørsmålet lokalt med de

tyske militære myndigheter. Og dette skjedde til tross for at Administrasjonsrådet ingen kompetanse hadde i et spørsmål av så utpreget utenrikspolitisk og sikkerhetspolitisk natur. Det medfører altså ikke riktighet når Undersøkelleskommissjonen av 1945 under henvisning til den manglende kompetanse, reservasjonsløst hevder at Rådet avviste saken.

I denne forbindelse er det av interesse å sitere hva generalmajor Lindbäck-Larsen opplyser i en redegjørelse av 1955, utarbeidet internt og båndlagt for en 10-årsperiode, etter å ha vært forevist forsvarsminister Handal. I rapporten skrevet som følge av offentliggjørelsen i «Orientering», forteller generalen at han, på den tid da han var blitt regimentssjef i Kristiansand, hadde til hensikt

å utarbeide rapport om virksomheten i Nord-Norge sommeren og høsten 1940:

«På grunn av flytning kom jeg imidlertid ikke i gang, og alt om våren ble jeg beordret i Senior Officers School i England. Før jeg kom i gang med rapporten, forelå rapport fra Undersøkelleskommissjonen av 1945.

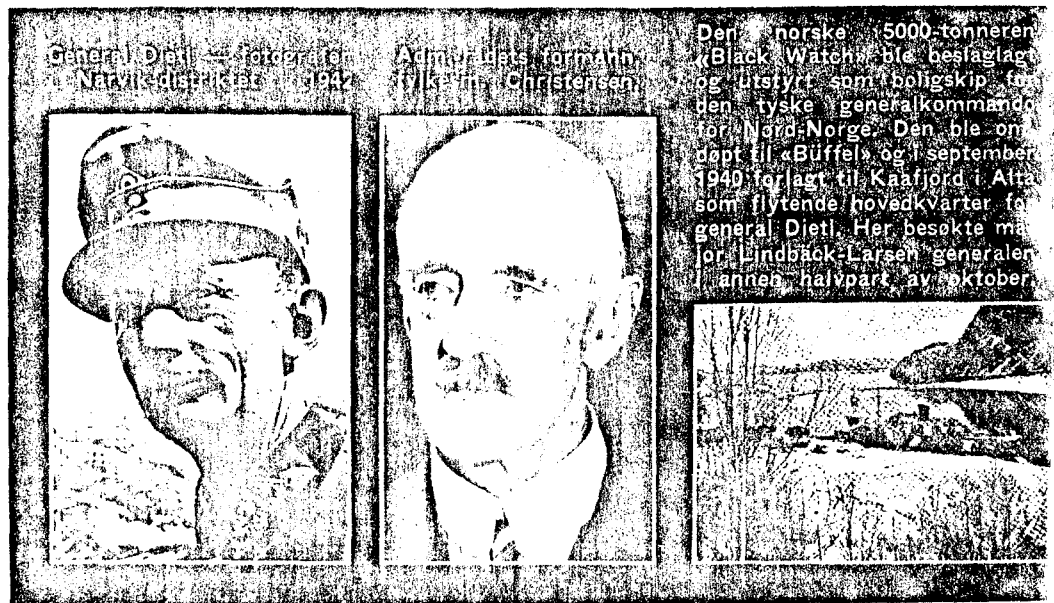
Denne uttalte at Administrasjonsrådet hadde avvist forslaget om å søke bibeholde de militære institusjoner i Nord-Norge etter våpenstillstandsavtalen.

Om dette skyldtes feilaktige opplysninger fra Administrasjonsrådet, eller om det skyldtes en vurdering av hva som var hensiktsmessig å opplyse på det daværende tidspunkt, visste og vet jeg ikke. Meget talte for den siste forklaring, bl. a. det faktum at jeg ikke var blitt forhørt om dette

til tross for at jeg et par ganger hadde vært forhørt om andre emner.

Skulle jeg skrive en rapport, måtte den imidlertid være fullstendig, og det ville enten bringe en rekke fremtredende og høyt forfjente menn i en vanskelig stilling eller rokke tilliten til Undersøkelleskomiteen. Jeg besluttet derfor å oppgi å skrive rapport». Så vidt generalmajor Lindbäck-Larsen.

Originalkopier med major Lindbäck-Larsens underskrift fra ekspedisjonen av 24. oktober ble først gjennom en skjebnens lune tilfengelig i flor. En daværende ekspedisjonssjef i Innenriksdepartementet som var blitt oppsøkt for å understøtte saken like overfor statsråd Hagelin, hadde oppbevart hovedskrivet med samtlige bilag.

Den norske 5000-tonneren «Black Watch» ble beslaglagt og utsyrt som boligskip for den tyske generalkommando for Nord-Norge. Den ble om døpt til «Büffel» og i september 1940 forlagt til Kaafjord i Alta som flytende hovedkvarter for general Dietl. Her besøkte major Lindbäck-Larsen generalen i annen halvpart av oktober.

NYTT BRÅD

Aktuell bringer i dag annen artikkel av statsstipendiat i historieadvokat Sverre Hartmann, som her tar livet av legenden om at Forsvarets Overkommando begrenset seg til å legge ned våpnene etter at konge og regjering dro til London 7. juni 1940. For bare noen dager senere «avsatte» faktisk Overkommandoen London-regjeringen i en supplementsavtale til selve kapitulasjonsbetingelsene. Det skjedde i den til nå ukjente Narvik-avtalen av 11. juni, der den norske Overkommandoen forpliktet seg til å stille de norske styrkene i Øst-Finnmark under tysk overkommando. Forsvarssjefen, general Ruge, unnlot å gjøre London-regjeringen oppmerksom på avtalen, trass i at han dagen etter at den var undertegnet sendte en spesiell kurer-ekspedisjon til Norges legasjon i Stockholm (Helsingfors) med regjeringen Nygaardsvold som endelig adressat.

Artikkelen kommer også inn på general Ruges hemmelige instruks av 24. juni om å bygge opp kadrens til en norsk hær. Det gjaldt å være frampe og så vidt mulig overtale tyskerne til å forsyne de norske avdelingene, innbefattet de styrker og det befall som skulle nyrekrutteres eller nytdannes, med våpen av moderne slag, inklusive panservernkanoner og fly. Men noen samrøring mellom norske og tyske tropper måtte ikke finne sted — ellers ville fall ikke så lenge Norge og Tyskland offisielt var i krig med hverandre, het det til slutt.

General Ruges hemmelige instruks var stilet bl. a. til major Lindbäck-Larsen, oberst Wilhelm Faye som sjef for grensevaktene i Øst-Finnmark, og fylkesmann Gabrielsen. En kopi ble fire måneder senere vedlagt den ekspedisjon som helt eller i alt vesentlig var satt opp av major Lindbäck-Larsen og med et følgeskryt av 24. oktober 1940 parert av majoren og undertegnet av fylkesmannen, overlevert de nye kommissariske riksstyrene ved Innenriksdepartementet. Det gir stoff til en prøving og en vurdering av vilige hærvarer i 1940.

General Ruge
Forsvarssjef

I artikkelen i forrige nummer av Aktuell ble det gjort rede for hvordan fylkesmann Gabrielsen og major Lindbäck-Larsen i Nord-Norges Administrasjon tok opp spørsmålet om en norsk remilitarisering, særlig i Finnmark. Tidligere stortingsmann Jakob Friis fremholdt i sine personlige nedtegnelser at disse planer, fremlagt i Rådets møte den 20. august, ikke nådde lenger: «Administrasjonsrådet avviste planene, så det ble ikke noe av dem.» Her henholder han seg til den meget knappe, uriktige karakteristikk av tilfellet i Undersøkelseskommisjonens innstilling. Og det er mulig at Friis som medlem av Protokollkomiteén er blitt bestyrket i denne sin tro ved sin lesning av Gunnar Jahns dagbøker. Forholdet er imidlertid at Jahn i følge sine nedtegnelser ti dager senere, var reist opp til Gjendesheim sammen med en venn den 22. august, og derfor ikke kom til å delta i det møte hvor saken ble sluttbehandlet, selvsamme torsdag. Det er derfor en lakune i de ellers så omhyggelige nedtegnelser som Gunnar Jahn hver dag dikterte sin sekretær.

Formannen i Administrasjonsrådet, fylkesmann Christensen, opplyser i sine erindringer fra 1940, at han henvendte seg til Regjeringsrådslederen dr. Dellbrügge, Terbovens stedfortreder og sjefsforhandler under riksrådsforhandlingene. Dr. Dellbrügge svarte at spørsmålet ikke var aktuelt. Og det var selvfølgelig ikke å undres over, ettersom det var rikskommissær Terboven som kort tid i forveien på Hitlers ordre i skrivelse av 5. august hadde anmodet Administrasjonsrådet om å oppløse den norske forsvarsmakt også som sivilorganisasjon. Dagen etter, vedtok Rådet å oppløse det norske forsvar i alle dele med virkning fra 1. oktober samme år.

At Administrasjonsrådet ikke viste forslaget fra seg, framgår for øvrig av et P.M. forfattet av major Lindbäck-Larsen den 24. oktober 1940 som ledd i en stor ekspedisjon stilet til det nye riksstyret ved Innenriksdepartementet og dets sjef, kommissarisk statsråd Hagelin.

Det heter i majorens P.M. s. 2 bl. a.:

«I løpet av august kom det rykter som tydet på en tilspisning av forholdene ved Russlands nordøstre grense. De militære forberedelser var av en slik natur at fylkesmann Gabrielsen fant det riktig å gjøre Administrasjonsrådet oppmerksom på saken, og fløy sammen med Lindbäck-Larsen til Oslo.

Administrasjonsrådet bestemte etter forhandlinger

NYTT LYS PÅ 1940

Forslaget: Norske bataljoner

i tiden som fulgte. Men dessuten fikk major Lindbäck-Larsen betrodde tre skrivelser som han skulle formidle til fylkesmann Gabrielsen og til sjefen for grensebevakningen i Øst-Finnmark, oberst Wilhelm Faye. De sistnevnte tre skrivelser med fortløpige direktiver forelå ikke tilgjengelig noe sted i Norge, men var inkorporert i krigs dagboken for Gruppe XXI, for tiden fra kapitulasjonen, ført av de tyske forbindelsesoffiserene i det norske hovedkvarteret på Nordmo.

Sammenholder man innholdet i de nevnte direktiver og skrivelser, oppstår et overordentlig interessant helhetsbilde, og man får et sterkt inntrykk av hvilken sikkerhetspolitisk og militær løsning general Ruge ønsket å få i stand.

I juni nummeret av Norsk Militært Tidsskrift for i år, står en utførlig anmeldelse av en nyutkommet bok av Franz von Gaertner: «Die Reichswehr in der Weimarer Republik, erlebte Geschichte». Opplysningene der gir en ytterligere stadfestelse på den oppfatning man får når man studerer de samtidige dokumenter fra juni 1940. Den norske forsvarssjefen ønsket å legge til rette forutsetningene for en norsk riksværnplan. Det gjaldt raskest mulig å bygge opp kadrene til en norsk hær — samtidig med at man best mulig skjøttet den mer akutte oppgave å holde et norsk militært vaktvern i Øst-Finnmark. Men det synes likevel som om Ruge i første rekke var opptatt av mulighetene ikke bare til å holde ved like kontinuiteten militært, men å utnytte sjansen til å få i stand en mindre norsk elitehær, tanker som hadde opptatt ham allerede før han ble sekretær for komiteen til utarbeidelse av forsvarsordningen av 1933. Skal man forstå Ruges opplegg, må man også se hans forslag og direktiver i sammenheng med hans formentlige situasjonsbedømmelse og prognoser politisk og militært. Herom senere.

I personlig skrivelse av 24. juni 1940 til fylkesmann Gabrielsen, forfattet av general Ruge i samråd med stabssjefen oberst Halvor Hansson og paraferet av denne, ga forsvarssjefen direktiver for «Utdannelsen ved Grensevaktpolitivdelingene i Øst-Finnmark i tiden 1/7 til 1/10 1940.

Etter å ha påpekt at utdannelsen skal omfatte fortsatt

- enkeltmannsutdanning (fysisk trening, fimpussing av detaljer, skyte- og nærkampøvelser, og
- taktisk utdanning i tropp,

kompani (batteri) og bataljon, heter det:

For lagførere og menige bør utdannelsen søkes lagt slik an at alle som har anlegg for det ved avslutningen av den 3 måneders utdannelsesperiode er fullt utdannet — etter sine anlegg — som nestfører ved tropp, lagfører eller spesialist.

For betalets vedkommende bør målet være, at de ved avslutningen av den 3 måneders utdannelsesperiode er *skikket for føring av nest høyere enhet* (tropp, kompani, batteri) enn de etter sin grad skal føre. Det legges vekt på stram «garnisonerende» tjeneste.

Ved anngåelsen av frivillige (se annet skriv av i dag, heter det) bør tas hensyn til det mål for utdannelsen som her er angitt.

Ingen som leser dette, kan være i tvil om det nære slektskapet mellom general Ruges direktiver og general von Seects ordrer for Riksværnets oppbygning etter Versaillesfreden — i de hemmelige oppbygningsår i begynnelsen av 1920 og fram til midten av 30-årene.

I dette skriv, som major Lindbäck-Larsen tok med til fylkesmannen, sluttet direktivet med følgende:

«Skrivelsen blir ikke å meddele videre i denne form. Men oberst Faye sørger, gjennom sine ordrer og direktiver for øvelsene, at utdannelsen blir lagt an overensstemmende med foranstående — også tjenlig som forbillende for den norske hær når den i sin tid blir gjenopprettet.»

I et annet brev av samme dag, den 24. juni, både til fylkesmann Gabrielsen og til oberst Faye, forfattet på tysk av hensyn til gjensparten til den tyske forbindelsesoffiseren major von Schlebrügge (som få dager tidligere hadde etterfulgt major Neef, kommandert til våpenstillstandsforhandlingene i Frankrike) tar Ruge opp spørsmålet om en mere permanent ordning med garnisonerende tropper dersom ordningen blir som det heter «permanent» — d. v. s. for krigens varighet». Og da var det meningen å rekruttere styrkene ikke bare fra de forskjellige avdelinger av 6. divisjon, men om mulig også ved frivillige fra de øvrige regimenter i hæren. Og som frivillige kunne man anta offiserer, underoffiserer og menige fra alle kjempende våpenarter og avdelinger innen hæren

P.H.

6. Divisions stilling under okkupasjonstiden.

De premisser som må ligge til grunn for opprettelse av mobiliseringsberedskap for 6. Divisjon er — sålänge det ikke er sluttet fred mellom Norge og Tyskland:

- 1) Det må ikke bli noen samarbeid mellom norske og tyske militære kommandoforhold.
- 2) Det må kunne gis tyskerne sikkerhet for at Divisjonen ikke mobiliserer avdelinger mot tyskernes vilje.

Konklusjon nr. 2.

Det nødvendige materiell for oppsetting av 6. Divisjons avdelinger reserveres — henholdsvis nyan-skaffes, og det treffes avtale lokalt mellom de norske og tyske militære myndigheter om hvorledes materielle skal overtas av de norske avdelinger ved krigsoppsetting.

Det som er nevnt foran dreier seg utelukkende om kontorarbeid og rent forvaltningsarbeid. Det vil derfor neppe vekke ^{offensiv} oppmerksomhet.

Vanskeligere blir det med oppsatte avdelinger. Likevel bør det søkes opnådd tillatelse også til å sette opp slike.

Det bør da treffes en ordning så de ikke er i samme område som tyske tropper.

Det er først og fremst behov for å få gjenopprettet «Garnisonskompaniet i Sør-Varanger». Dette kompani var nemlig forutsatt å skulle gå over til panserværskompani, og det er særdeles viktig å komme igang med utdanning av slike tropper så det er ordnet når det blir spørsmål om krigsoppsetting.

Men det kan ikke ventes at tyskerne vil tillate

i Nord-Norge ville være absolutt lojale mot tyskerne.

Det skulle settes strenge krav og alle måtte ha en militær forutdannelse, fortrinnsvis være befal og menige som hadde gjort tjeneste under krigen.

Som et punkt 6 ble det presisert hvordan det umiddelbare vakthold heretter så langt som mulig skulle begrenses for å kunne holde troppene slik samlet (kompanivis eller bataljonvis) at man kunne drive systematisk utdannelse. Det var altså meningen å drive militær opplæring i en betydelig målestokk.

Op avsnittsjefen for Øst-Finnmark fikk av forsvarssjefen fullmakt til å slutte de nødvendige avtaler, inngå kontrakter, for å kunne sikre styrkene de nødvendige øvelsesfelt og skytebaner på

privat grunn. Dessuten skulle avsnittsjefen, oberst Faye, straks ta opp forbindelse med distriktkommandoen (i Harstad) for å ta fatt på de nærmere angitte planer om å bygge varige boliger og brakker av jernbetong, slik at prosjektene kunne settes i gang «så snart det er truffet endelig avtale om ordningen».

Det står ikke angitt noe hvis Det var tydelig at Ruge regnet med denne løsningen som overveiende sannsynlig eller sikker.

Her står intet i skrivelserne om hvordan Ruge ser på sin egen stilling. Men etter hele opplegget, med riksværnideer som den tyske overkommando måtte forutsettes å ha forståelse og sympati for, og ikke minst med sikte på å gjøre

det hele effektivt, var det neppe noen fremmed tanke at man under omstendighetene kunne være interessert i å opprettholde en norsk Forsvarets Overkommando som overordnet faginstans og som samarbeidspartner for påkommende tilfelle. Hvis tyskerne først ville akseptere ordningen, noe Ruge synes å ha regnet med, så måtte det også være i tysk interesse å gjøre den samme ordningen mest mulig rasjonell.

Når forsvarssjefen hadde pålagt sine offiserer så å si kollektivt å avgi æresord om ikke å gripe til våpen for, krigens varighet mot Tyskland eller dets forbundne, må det selvfølgelig sees i den mest intime sammenheng med forslaget. Skulle tyskerne gå med på

en slik riksværnplan — ikke så liten etter norsk målestokk, i forhold til folkemengde og militært behov — måtte de ha alle mulige garantier for at de ikke ble falt i ryggen, for at de kunne stole på norsk lojalitet og samarbeidsvilje innen det øverste offiserskorpset — ikke minst i forholdet til det ytterst ømfindtlige problem — sikringen militært mot Sovjet, som Hitler hadde sluttet vennskaps-pakt med. — Dette kommer særlig klart fram i major Lindbäck-Larsens to P.M. av 3/9 og av 20/9 1940. Se faksimile og oversettelse.

Men i Berlin hadde avgjørendu ting hendt i forhold til Sovjet, i hvert fall indirekte. Ett av utgangspunktene var general Ruges rapport via forbindelsesoffiserene

Konklusjon nr. 3.

Garnisonskompaniet bør gjenopprettes på et sted som fastslåes etter konferanse med de tyske myndigheter.

Det er ikke mulig planmessig å bringe Befalskolen i normal gjenge for et "befalskull 1941". Det måtte da vært tatt ut aspiranter i sommer for utdannelse som alminnelige soldater.

Det ligger derfor nærmest utenfor rammen av den sak som her skal behandles å få befalskolen igang.

Men det er ønskelig at den i all fall er i full gang for et befalskull 1942, d.v.s. den bør kunne virke som befalskole fra neste sommer.

Forskolene har sin sosiale betydning. Det ønskelige er:

at forskolens 1. klasse fra i fjor, snarest mulig kommer i gang og at befalskoleaspiranter og mulig kan tas inn som vanlig i mars.

Skolen kan neppe ligge i Harstad. Men det er sannsynlig ut den kan skaffes brukbare lokaler i Rensundet.

Som passende styrke for "grensepolitiet" i Øst-

Finnmark kan uttas 2 infanteribataljoner, en bergartilleribataljon og 1 picakompagni - alle med motorisert mat og pakstren.

Konklusjon nr. 5.

Vaktholdet i Øst-Finnmark bør igjen overtas av norske tropper.

Okt. 3. 9. 1940
O. Lindbäck-Larsen

Majorens PM om 6. divisjon

Vi bringer på disse sider jlls utdrag fra det PM major O. Lindbäck-Larsen skreivte den 3. september 1940. Det ble her lagt vekt på å gi den tyske okkupasjonsmakten forsikringer om norsk lojalitet og samarbeidsvilje fra offiserkorpsets side. Men det skulle ikke være noe samrøring mellom norske og tysk militære kommandoer — så lenge det ikke er sluttet fred mellom Norge og Tyskland.

NYTT LYS PÅ 1940

Hitler sa nei til norsk remilitarisering i Nord-Norge. Han sendte i stedet SS-avdelinger nordover.

An
Herra Fylkesmann Gabrielsen
Oberst Faye.

An
Herra Major v.
Schlebrügge

Der Wachtdienst in Ost-Finnmark.

Die Ordnung mit norwegischen Truppen als Wachtdienst in Ost-Finnmark soll bis auf weiteres fortsetzen. Die Anzahl der Truppenteile bleibt wie jetzt, mit voller Kriegsstärke, doch mit beschränktem Train wie jetzt. Falls die Ordnung permanent (auf die Dauer des Krieges) werde, ist es die Absicht eine permanentere Ordnung mit garnisonierenden Truppen dort durchzuführen.

Als eine zeitweilige Ordnung sollen Offiziere, Unteroffiziere und Gemeine bei den Truppenteilen in Ost-Finnmark, die demobilgemacht zu werden wünschen, oder die weniger für den Dienst geeignet sind, mit Freiwilligen abgelöst werden, je nachdem dies geschehen kann.

Infolge dieses wird bestimmt:

- Bei den Flugwachtposten und den Winterwachen des Sjøforsvarsdistrikts mit Nachrichtstationen und Gruppencentralen, wird das wehrpflichtige Personal am ehesten mit engagierten Zivilen ersetzt.
- Der Abschnittchef in Ost-Finnmark zieht schnellstens von den Truppenteilen Erkundigungen ein über nicht-garnisonierende Offiziere, Unteroffiziere und Gemeine die demobilgemacht zu werden wünschen, oder die als weniger geeignet für den Dienst gehalten werden (wegen Alter, Gesundheitszustand, Qualifikationen, Verhältnis im Dienst) und deswegen demobilgemacht werden

An
Dem Verbindungs-offizier des deutschen Oberkommandos
beim norwegischen Hauptquartier.

Herrn
Major v. Schlebrügge.

Herr Major von Schlebrügge hat mir am 22. Juni mitgeteilt dass das deutsche Oberkommando es vorziehe "daas es bei der in gegenseitigen Einvernehmen festgelegten Sicherung der Grenze von Finnmarken durch die norwegischen Truppen verbleibt.

Falls eine spätere Änderung dieser Absichten in Aussicht genommen wird, erfolgt rechtzeitige Benachrichtigung".

In Folge dessen habe ich am 24. Juni Herrn Fylkesmann Gabrielsen die notwendigen Weisungen gegeben (siehe die deutsche Übersetzung).

Ich bitte nun um die Mitwirkung des deutschen Oberkommandos dahin dass "die endgültige Regelung" sobald wie möglich festgelegt werden kann (siehe das Abkommen vom 10/6 1940 § 7). Es ist notwendig eine gewisse Zeit zu haben um alle notwendige Anordnungen treffen zu können.

Falls die Antwort des deutschen Oberkommandos nicht vorliegen kann ehe das norwegische Oberkommando aufgeleest ist empfehle ich dass die weiteren Verhandlungen direkt mit Herrn Fylkesmann Gabrielsen geführt werden.

W. Schulz

Brevet general Ruge sendte til fylkesmann Gabrielsen og oberst Faye den 24. juni. Brevet var forfattet på tysk av hensyn til gjenparten til den tyske forbindelsesoffiseren, major von Schlebrügge.

mellom Ruge og Falkenhorst den 14. juni om de russiske overflytninger av Øst-Finnmark, og Moskvakringkasterens antydning om ønskeligheten av å opprette en bufferstat i den herreløse provins øverst i nord, med Finnmark i fokus.

Det var i de dagene, mens

tyskerne befant seg i den avsluttende nedkjempningen av den franske motstand, en stigende oppmerksomhet å spore hos Hitler overfor de russiske bestrebelser på å utnytte tiden mens Tyskland var fullt engasjert i vest, til å skyve fram sine posisjoner i Baltikum og i Bessarabia. Også Fin-

land lå under press. Denne utvikling kunne på sin side ikke unnlates også å gjøre virkning på general Ruges oppfatning av behovet for å sikre Norge militært mot øst — og dermed øke hans ønske eller interesse for å finne en militær modus vivendi med tyskerne.

Hitler på sin side hadde allerede

den 17. juni gitt en hemmelig ordre om å skyte på russiske fly som etter 25. juni måtte vise seg over nord-norsk territorium. Fra dette tidspunkt var det meningen om mulig å få sendt SS-avdelinger til Kirkenes og stasjonere dem i området omkring, for å markere den tyske interesse.

I neste artikkel trekkes linjene bakover — til det russiske angrep på Finland 30. november 1939. Hensikten er å belyse den særlige sikkerhetspolitiske situasjon som oppsto i Nord-Scandinavia frem 1940 — og senere. Også de høye med til den politiske, militære og psykologiske bakgrunn for Norge sommeren og høsten samme år. Norsk beredskap nord og øst i tipp-til tipp Kirkenes blir sikte-

P. M.

für Verhandlungen mit den deutschen Behörden.

Die Verteidigung Nordnorwegens.

Die nördlichsten Teile Nordnorwegens - wenigstens Finnmark fylke, vielleicht auch die nördlichsten Teile des Troms fylke - sind ohne strategische Bedeutung im Krieg Deutschlands gegen England.

In defensiver Hinsicht ist die Verlegung deutscher Truppen nach dort nur im Verhältnis zu Russland von Bedeutung. Es ist nicht unsere Sache zu beurteilen, welche Bedeutung die erwähnten

- 3) Vorräte, die an solchen Stellen gelagert sind, dass sie zur rechten Zeit an die Aufsetzungsorte gelangen können, sonst aber in deutschem Besitz oder unter deutscher Kontrolle sind,
- 4) Bestimmungen, welche sicherstellen, dass der Befehl zur Sammlung des Personals nicht ohne Wissen der deutschen Behörden ausgehen kann.

E. Lindbäck-Larsen

ENDA ET PM

Major Lindbäck-Larsens PM og forsvaret av Nord-Norge, utarbeidet omkring 20. september 1940 til bruk under forhandlingene med tyske myndigheter. Dette dokumentet — i tysk versjon over og i norsk oversettelse under disse linjer — fulgte med ekspedisjonen til Innenriksdepartementet den 24. oktober 1940.

Dette var foreløpig ikke meldt til den tyske overkommandoen i Norge. I det øyeblikk de tyske SS-avdelingene ultimo juni ble stasjonert øverst i nord, begynte avviklingen av den norske militære grensevaktens trinnvis å finne sted. Og den ble avsluttet i midten av juli etter skriftlig ordre til sjefen for Varanger bataljon, oberstløytnant Edvard Os, fra den tyske SS-sjefen, Sturmabführer Deutsch under henvisning til kapitulasjonsavtalen i Trondheim, særlig dens par. 7 og den overordentlige viktige tilleggsavtalen av 11. juni, Narviksavtalen.

Oberstløytnant Os reagerte skarpt mot denne tyske ordre om demobilisering. For han var ikke som oberst Faye, orientert om den hemmelige overenskomst mellom de to overkommandoer, der fylkesmannen var et mellomledd mellom den tyske Wehrmachtbefehlshaber i Tromsø og avsnittsjefen i Øst-Finnmark.

Det annet stadium i den militære problematikken vedrørende Finnmark ble, som tidligere påpekt, aktualisert ved utviklingen i august samme år. Det skjedde dels ved Administrasjonsrådets beslutning — etter pålegg fra overkommandoen og rikskommisæreren — om å oppløse den norske forsvarsmakt i alle deler. Dels var det utviklingen i forholdet Sovjet—Finland henimot midten av august som fikk avgjørende innflytelse, ikke bare på de tyske militære disposisjoner, men også på de norske ønsker om en remilitarisering i Nord-Norge.

og Kuusinen-affæren til det tyske angrep i begivenhetene i Nord-punktet for neste artikkel

Major Lindbäck-Larsen innledet med å nevne hvordan de nordligste deler av Nord-Norge, i det minste Finnmark fylke, men kanskje også de nordligste deler av Troms fylke, var uten strategisk betydning for Tysklands krig mot England.

I defensiv henseende hadde forlegningen av tyske tropper dit bare betydning i forholdet til Russland. For Norge var problemet mer alvorlig enn for Tyskland med tanke på landets udelelighet.

Hvis man overlot den militære bevakning i Finnmark, f. eks. området øst for Porsangerfjord til norske tropper, så ville man, skrev majoren, på en måte som ikke var til å misforstå, få demonstrert både overfor Russland og England at området der ikke hadde defensiv betydning for Tyskland, men for Norge.

For å gjøre det følgende forslaget mer attraktivt for adressaten, de tyske myndigheter, i første rekke de militære ledere, fremholdt majoren hvordan et norsk militært vakhold ville være langt mindre utsatt for angrep på forsyningslinjene m. m. enn om tyskerne selv sto øverst i nord, i hvert fall så lenge Russland ikke var aktiv krigsdeltaker.

Og man kunne også peke på at det eventuelt kunne være ønskelig å skåne de tyske tropper for vaktgjensert i Finnmark med tanke på de særlige klimatiske og atmosfæriske forhold der.

Som utgangspunkt var det nødvendig å presisere at de norske tropper ikke kunne stå under tysk kommando. Lindbäck-Larsen mente at de norske soldater ikke kunne stå under direkte eller umiddelbar tysk kommando og befall. Man måtte, skrev han, fremdeles benytte den formel som var funnet etter våpenstillstanden dersom de norske tropper skulle overta vakholdet. Det var m. a. o. meningen å la de norske tropper komme som et supplement. Når majoren taler om våpenstillstand, sikter han til Trondheimsavtalen av 10. juni som i virkeligheten var en kapitulasjonsavtale. Og når han taler om den formel som ble funnet etter at overenskomsten ble inngått, så er det nettopp avtalen av 11. juni han har i tankene, der det ble ordnet diskret på den måten at fylkesmannen ble skjøvet inn som et mellomledd, for å unngå at de norske tropper skulle tre under direkte tysk kommando. Det var også for å vareta disse militære interesser bak fylkesmannen som formell hovedfigur at majoren ble plassert av general Ruge som en slags stabsjef hos det sivile administrasjonsorgan. Og han var ifølge Narvikavtalen forpliktet til å motta ordre for formidling nedad i fylkesmannens navn, først fra den tyske forbindelsesoffiseren, senere fra Wehrmachtbefehlshaber i Tromsø, oberst Weiss. Som mottaker av ordrene på vegne av vaktstyrkene i Øst-Finnmark, sto under ordningen i juni/juli oberst Wilhelm Faye.

Slike norske militære avdelinger kunne man i følge P.M. et bare stille opp når og hvis det var mulig å anvise dem områder som de kunne disponere over, der de kunne stå i vakt- og verneavsnitt under direkte kommando av fylkesmannen, hvilket i realiteten ville si det samme som major Lindbäck-Larsen som norsk militær sjef underordnet den tyske overkommando.

«Idet vi tar som utgangspunkt en plassering av troppene til området Ifjord—Tana—Varangerfjord turde det falle naturlig å disponere over en oppsatt vaktstyrke på størrelsesorden av en svak brigade og å ha en lignende styrke klar til oppstilling med sikte på avlesning eller forsterkning.

Vi forstår at de tyske myndigheter må ha sikkerhet for at de norske militære tiltak ikke blir satt i verk på en slik måte — i slike former — at de på noen som helst tenkelig måte kan true effektiviteten av den tyske okkupasjon eller endog gjøre det mulig å sette inn norske aksjoner mot okkupasjonsorganene.

Og vi forstår også at alle forslag for å vareta de interesser som vi her har til behandling og som det etter vår mening er en nasjonal plikt å ta hånd om, samtidig, selv i Norges nuværende ulykke, må ta tilberørlig og redelig hensyn til dette tyske krav på sikkerhet.

Og det vil igjen si at de foreslåtte militære forberedelser må være av en slik art at de ikke kan omsettes i militære realiteter uten at man har de tyske myndigheters tillatelse.

Forberedelsene må begrenses til å sette oss istand til å overta vaktvernet i Finnmark når de tyske myndigheter anser det forenlig med tyske interesser — og når de norske sentralmyndigheter samtidig anser dette ønskelig.

De alminnelige forutsetninger for en slik ordning turde være

- 1) Norske staber som forbereder innkallelisene og som kan forberede oppstillingen og fordelingen av troppene.
- 2) Erklæring på æresord fra alle offiserer som deltar i planleggingen, og ved innkallelisene i tilfelle en oppstilling, — om at de ikke vil foreta noen fiendtlige handlinger mot tyske okkupasjonsmyndigheter.
- 3) Forråd som blir lagret på slike steder at de i rett tid kan nå oppstillingsstedene, — mobiliseringsstedene, men forøvrig er i tysk besittelse eller under tysk kontroll.
- 4) Bestemmelser som sikrer at ordre om samling av personellet ikke kan gå ut uten tyske myndigheters vitende.